

УДК 12.33(477.86):351.853(477)
DOI: 10.33402/ukr.2024-39-83-92

Руслана МАЦАЛАК

*завідувач відділу охорони культурної спадщини
Національного заповідника «Давній Галич»
ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-6460-6287>
e-mail: ruslanamazalak@gmail.com*

ДОСВІД ПАМ'ЯТКООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАПОВІДНИКА «ДАВНІЙ ГАЛИЧ»

Проаналізовано пам'яткоохоронну діяльність Національного заповідника «Давній Галич» і надано рекомендації щодо удосконалення державного регулювання у сфері охорони культурної спадщини України загалом та Національному заповіднику «Давній Галич» зокрема. Схарактеризовано сучасний стан у сфері охорони культурної спадщини в Україні й Національному заповіднику «Давній Галич». На основі аналізу наявних програм, орієнтованих на збереження й охорону культурної спадщини, визначено низку типових для Національного заповідника «Давній Галич» проблем у цій сфері: недостатність державного фінансування; розпорошеність правових норм, що стосуються сфери культурної спадщини, низька інформованість власників щодо їх обов'язків, недостатні санкції за порушення норм; відсутність або застарілість охоронної документації для великої частки об'єктів культурної спадщини; відсутність інформації про власників або балансотримувачів частини пам'яток; несприятливий інвестиційний клімат. Визначено, що великий недолік, який впливає на якість управління культурним спадком давнього Галича, – відсутність повноцінного обліку культурних пам'яток.

Виділено чинники, які сприятимуть покращенню державного регулювання у сфері охорони культурних надбань. Встановлено, що на сьогодні головне завдання для пам'яткоохоронців Національного заповідника «Давній Галич», як і, зрештою, всієї світової спільноти полягає у збереженні автентичного фундаменту Свято-Успенського собору XII ст. у с. Крилос та історико-культурного ансамблю Крилоського городища, який творить сам фундамент, каплиці Святого Василя, церкви Успіння Пресвятої Богородиці, пам'яток архітектури національного значення XV ст. і XVI ст., а також Митрополичих палат, пам'ятки архітектури місцевого значення XIX ст. та пам'ятки архітектури національного значення – храму Святого Пантелеймона.

Ключові слова: Національний заповідник «Давній Галич», культурна спадщина, збереження культурної спадщини, державне регулювання, охорона культурної спадщини.

Культурна спадщина давнього Галича та його околиць – невід'ємна частина культурного надбання українського народу. Тому збереження національної історичної і культурної спадщини – це вимога часу, одне з головних завдань Національного заповідника «Давній Галич», який має статус пам'яткоохоронної та науково-дослідної установи.

Упродовж 2004–2017 рр. працівники Національного заповідника «Давній Галич» Ярополк Клюба (Клюба, 2004, с. 44), Володимир Дідух (Дідух, 2004, с. 52–56) (Дідух В., 2017, с. 1–16), а також науковець Наталія Логвин (Логвин, 2005, с. 21–24) у наукових дослідженнях розробляли окремі аспекти консервації та музеєфікації об'єктів культурної спадщини давнього Галича в межах Генерального плану розвитку Національного заповідника «Давній Галич» загалом та аспекти консервації й музеєфікації пам'ятки національного значення – фундамент Успіння Пресвятої Богородиці (ох. № 09*00021/1 – Н) зокрема. Щодо проблеми консервації та музеєфікації фундаменту Успенського собору, то названі науковці чітко заперечили «відбудову» Успенського собору. Однак на 2023 р. чітко постало питання вироблення науково-обґрунтованих проєктів консерваційних, музеєфікаційних і реставраційних робіт на об'єктах культурної спадщини давнього Галича, а також питання виготовлення Плану організації території Національного заповідника «Давній Галич» у зв'язку із застарілістю чинного Генерального плану. Саме перспективи зазначеного виготовлення плану і консервації, музеєфікації та реставрації об'єктів культурної спадщини давнього Галича висвітлені в цій статті.

Мета статті – простежити основні принципи охорони культурної спадщини України та визначити на їхній основі особливості пам'яткоохоронної діяльності Національного заповідника «Давній Галич» та її головних проблем і завдань.

Основні принципи охорони культурної спадщини, як відомо, зафіксовані в Конституції України та Земельному кодексі. Зокрема, у ст. 54 Основного Закону записано: «Культурна спадщина охороняється законом. Держава забезпечує збереження історичних пам'яток та інших об'єктів, що становлять культурну цінність...» (Конституція України, ст. 54). Окрім того, свого часу Україна приєдналася до міжнародних конвенцій та угод у сфері культурного надбання (Логвин, 2005, с. 21–24). За 30 років незалежності нашої держави було ухвалено важливі законодавчі акти щодо забезпечення збереження культурної спадщини, серед яких такі закони: «Про охорону культурної спадщини» (ЗУ-2), «Про охорону археологічної спадщини» (ЗУ-1), «Про музеї та музейну справу» (ЗУ-3), а також розроблено низку важливих нормативно-правових актів, що забезпечують охорону національної культурної спадщини.

Сьогодні в умовах урбанізації та стрімкого розвитку міст проблеми охорони культурної спадщини, збереження історичного середовища населених пунктів набувають усе більшого значення. Визначна цінність Галича як історичного міста полягає не лише в універсальній цінності його пам'яток архітектури, а й у тому, що саме в нашій місцевості зберігся цілісний комплекс, який послідовно формувався упродовж тисячоліття і дійшов до наших днів у доброму стані збереженості (Клюба, 2004, с. 44).

У м. Галич Івано-Франківської обл. 1994 р. був створений заповідник «Давній Галич» (Постанова-81). Згідно з Указом Президента України від 11.10.94 р. № 587 «Про національні заклади України» заповіднику надано статус національного (Указ). Відповідно до розпорядження Івано-Франківської обласної Ради народних депутатів від 10.01.1995 р. № 16-р «Про передачу Національному заповіднику “Давній Галич” заповідних масивів, пам'яток та об'єктів історії, культури, археології та архітектури», установі було передано понад 200 пам'яток культурної спадщини.

Власне тоді працівники заповідника й приступили до виконання свого головного завдання – виготовлення Генерального плану розвитку установи та визначення історичного ареалу. Адже, відповідно до українського законодавства, території державних історико-культурних заповідників належать до земель історико-культурного призначення,

для яких встановлюються спеціальні умови, вимоги й обмеження щодо використання, здійснення містобудівних, архітектурних і ландшафтних перетворень, проведення будівельних, меліоративних, шляхових, земляних та інших робіт.

Український регіональний науково-реставраційний інститут «Укрзахідпроектреставрація» розробив Генеральний план розвитку Національного заповідника «Давній Галич», який затвердила Державна служба охорони культурної спадщини Міністерства культури і мистецтв України (Наказ № 13 від 15.08.2005 р.). У ньому було визначено історичні ареали та зони охорони пам'яток культурної спадщини. Загальна площа історичного ареалу, згідно з Генеральним планом, становить 66,53 км². Упродовж 17 років заповідник користувався цим документом у своїй діяльності, але життя постійно вносить свої корективи. Тому нині виникла нагальна потреба в коригуванні Генерального плану розвитку заповідника та виготовленні Плану використання території, яка має статус історичного ареалу.

Перші кроки в цьому напрямі вже зроблено. У 2019 р. Галицька міська рада розпочала виготовлення історико-архітектурного опорного плану історичного м. Галич разом із селами Крилос і Шевченкове. Ці населені пункти, відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України (Кабмін) від 26 липня 2001 р. № 878, занесені до Списку історичних місць України й автоматично набувають особливого статусу в галузі збереження культурної спадщини (Постанова № 878). Це дає можливість у правовому полі вирішувати всі спірні питання щодо проведення земляних чи будівельних робіт в історичному ареалі Галича та навколишніх населених пунктах.

На 1 січня 2022 р. на обліку в Національному заповіднику «Давній Галич» перебуває 161 пам'ятка культурної спадщини. Впродовж 2005, 2008 і 2018 р. виготовлено облікову документацію (паспорт, облікову картку, план та фотофіксація) на 61 пам'ятку, занесену до Державного реєстру нерухомих пам'яток України (Клюба, 2004, с. 44). У заповіднику за категорією «пам'ятки національного значення» на обліку перебуває 15 об'єктів: церква Різдва Христового XII–XVII ст. у м. Галич, церква Успіння Пресвятої Богородиці перша половина XVI ст. у с. Крилос, костел кармелітів із монастирським комплексом XVII–XVIII ст. у смт Більшівці (комплекс із п'яти пам'яток), Галицький замок XIV–XVII ст. у м. Галич, каплиця Святого Василя 1500 р. у с. Крилос, літописне місто Галич – столиця Галицько-Волинського князівства IX–XIII ст. у с. Крилос, фундамент собору Успіння Пресвятої Богородиці 1154 р. у с. Крилос, городище зі спорудою кам'яної церкви Святого Пантелеймона IX–XIII ст. у с. Шевченкове, церква Святого Пантелеймона 1194–1197 рр. і дзвіниця церкви Святого Пантелеймона 1611 р. у с. Шевченкове. За категорією «пам'ятки місцевого значення» до реєстру занесено 20 пам'яток археології, 17 – архітектури та містобудування, 7 – історії та культури, а також 2 – монументального мистецтва (Клюба, 2004, с. 44). Ця робота триває. З метою подальшого занесення пам'яток культурної спадщини до Державного реєстру, а це здебільша пам'ятки археології, потрібно провести повну їх інвентаризацію. Необхідно детально обстежити, які вже відомі та перебувають на державному обліку, провести їх фотофіксацію, визначити технічний стан, зіставити їхні реальні технічні характеристики та місцезнаходження з інформацією, вказаною у реєстрі тощо. А це дуже кропітка наукова робота і, зрозуміло, не на один рік.

Наступний напрям пам'яткоохоронної діяльності заповідника – оформлення речових прав на нерухоме майно. Сьогодні Свідоцтва (Витяги) на право власності оформлено на вісім будівель і споруд – пам'яток культурної спадщини. Впродовж

останніх 5 років заповідник взяв на баланс 11 таких пам'яток: костел кармелітів, західний корпус монастиря у смт Більшівці, Галицький замок, житловий будинок караїмів (приміщення Музею караїмської історії та культури) в м. Галич, церкву та дзвіницю церкви Святого Пантелеймона у с. Шевченкове, Галичину могилу, Княжу криницю, Митрополичі палати, фундамент собору Успіння Пресвятої Богородиці та каплицю Святого Василя у с. Крилос. Тривають підготовчі роботи для подальшого взяття на баланс (виготовлення технічного паспорта, грошова оцінка об'єкта) ще шести пам'яток культурної спадщини Музею етнографії у с. Крилос.

На виконання Постанови Кабміну від 28 грудня 2001 р. № 1768 «Про затвердження порядку укладання охоронних договорів на пам'ятки культурної спадщини», заповідник підписав Охоронні договори з усіма користувачами культурних споруд (пам'яток), які містяться в межах Генерального плану розвитку заповідника. Ці договори укладені з релігійною організацією «Монастир Блаженного Якова Стрепи ордену братів менших конвентуальних (францисканців) Римо-Католицької Церкви у смт Більшівці» (Берегівський, 2018), громадою УГКЦ (Української Греко-Католицької Церкви) с. Курпів, громадами УГКЦ та УПЦ (Української Православної Церкви) с. Викторів, громадою УГКЦ с. Крилос і громадою УГКЦ м. Галич. Ці дуже важливі юридичні документи, які зобов'язують користувачів культовими спорудами дотримуватися пам'яткоохоронного законодавства – не руйнувати та зберігати в належному стані пам'ятки, які перебувають в їхньому користуванні.

Для збереження та узаконення правового статусу об'єкта культурної спадщини як пам'ятки Міністерство культури і туризму України Наказом від 5 грудня 2005 р. № 900 розробило та визначило Порядок видачі Свідоцтв про реєстрацію об'єкта культурної спадщини як пам'ятки (Логвин, 2005, с. 21–24). Упродовж 2019–2021 рр. Національний заповідник «Давній Галич» отримав від міністерства вісім Свідоцтв про реєстрацію пам'яток: церква Святого Пантелеймона 1194–1197 рр. (Серія ІФ, № 3/2021), дзвіниця церкви Святого Пантелеймона 1611 р. (Серія ІФ, № 4/2021), каплиця Святого Василя 1500 р. (Серія ІФ, № 2/2021), фундамент собору Успіння Пресвятої Богородиці 1154 р. (Серія ІФ, № 1/2021), Митрополичі палати XIX ст. (Серія ІФ, № 2/2019), житловий будинок караїмів (Серія ІФ, № 4/2019), костел кармелітів XVII–XVIII ст. (Серія ІФ, № 1/2019), Галицький замок XIV–XVII ст. (Серія ІФ, № 1/2019) (Клюба, 2002, с. 44).

Дуже важливий напрям діяльності заповідника – дослідження та проведення ремонтно-реставраційних робіт на об'єктах культурної спадщини. Особливу увагу хочу зацентувати на трьох пам'ятках національного значення: фундаменті собору Успіння Пресвятої Богородиці 1154 р. у с. Крилос, Галицькому замку XIV–XVII ст. і костелі кармелітів у смт Більшівцях. Остання пам'ятка, до речі, може слугувати яскравим прикладом того, як тісна співпраця з колегами з Республіки Польща та фінансування з боку цієї європейської держави дали змогу реабілітувати більшівцівську святиню. Враховуючи цінність монастирського комплексу (п'ять пам'яток) як визначної пам'ятки пізньобарокової архітектури, свого часу Генеральна дирекція заповідника у співпраці з провідними пам'яткоохоронними науково-дослідними центрами регіону – Інститутом «Укрзахідпроектреставрація», Науково-дослідною лабораторією з регенерації історико-архітектурних комплексів історичних міст України Національного університету «Львівська політехніка» та Державним науково-технологічним центром консервації та реставрації пам'яток «Конрест» – розробила кілька реставраційних програм (Охоронний договір). Вид запланованих робіт – ремонт, реставрація та пристосування

під первинну функцію. Виходячи з цього, заповідник замовив Львівському інституту «Укрзахідпроектреставрація» науково-проектну документацію на реставрацію монастирського комплексу. Цей проект, отримавши схвалення науково-методичної ради Державної служби охорони культурної спадщини, став основою документації, згідно з якою 2004 р. розпочалася перша черга реставраційних робіт – збереження наявних споруд із відтворенням окремих втрачених на основі іконографічних матеріалів і досліджень. Грунтовні роботи задля збереження костелу кармелітів із монастирським комплексом у Більшівцях – пам'ятки сакральної архітектури XVII–XVIII ст. – розпочали 2001 р. У цей період її досліджував історико-архітектурний загін науково-дослідної експедиції Національного заповідника «Давній Галич». Відтак Міністерство культури і мистецтв України затвердило реставраційне завдання для розробки науково-проектної документації реабілітації костелу кармелітів із монастирським комплексом. Не вдаватимуся до детального аналізу відбудови монастирського комплексу, зауважу тільки, що проект реабілітації та реставрації цієї пам'ятки, а точніше комплексу пам'яток, передбачав цілісне рішення для всієї історичної території комплексу. І тут варто наголосити на дуже важливому моменті: для виконання цього завдання вирішальну роль зіграла тісна співпраця Національного заповідника «Давній Галич» із такими польськими науковими інституціями, як Сілезький політехнічний та Вроцлавський університети. Ця співпраця триває і сьогодні – здійснюється взаємний обмін науковим досвідом. Ще 2006 р. відбулися українсько-польські археологічні дослідження монастирського комплексу, що дало можливість виявити стан збереження фундаменту пам'ятки і можливості її реабілітації.

Дуже важливим чинником у процесі відновлення святині було прийняття її до складу проектів, що беруть участь у програмі «Відновлення пам'яток архітектури поза кордонами краю», яка діє при Міністерстві культури Республіки Польща. І це дало результат, бо наближається до завершення реалізація деяких планових етапів програми. За словами польського сенатора Лукаша Абгаровича (Łukasz Abgarowicz), які він промовив на одній із міжнародних конференцій, «відновлення більшівцівської пам'ятки архітектури є важливим не тільки для українських поляків, а й для єднання наших народів. Це одне з найкращих наших капіталовкладень і один із найкращих проектів, які фінансує сейм. Цю справу в Більшівцях треба продовжувати як створення платформи для діалогу між двома народами... Дуже багато пам'яток культури в Україні не лише польські, а й спільні. Для нас важливо це як пам'ять про національне коріння, як підтримка розвитку національної тотожності поляків в Україні і взагалі за кордоном, так і збереження добрих відносин з країнами їх проживання... Усе більшим у Польщі є переконання, що культурні пам'ятки, з якими маємо справу, – це спільний культурний набуток. Одним із таких місць і є, власне, Більшівці» (Охоронний договір, с. 4).

Також треба наголосити, що до відродження пам'ятки долучилися і місцева римо-католицька громада, і чоловічий монастир Ордену Братів Менших Конвентуальних святого Франциска з Асижа Римо-Католицької Церкви, з яким Генеральна дирекція Національного заповідника «Давній Галич» підписала охоронний договір (Охоронний договір).

Загалом, вирішення проблеми реставрації та реабілітації костелу кармелітів із монастирським комплексом у Більшівцях, розміщеного на території Національного заповідника «Давній Галич», дасть змогу не тільки зберегти пам'ятку архітектури національного значення та використовувати її за призначенням, але й зробити її більш

привабливою для туристів. Співробітники заповідника мають намір уже наступного року розробити новий туристичний маршрут, у який входить відвідання костелу кармелітів із монастирським комплексом у Більшівцях. А ще більшівцівська пам'ятка архітектури національного значення – це чи не єдина в Україні святиня, яка незабаром буде передана в користування Ордену Братів Менших Конвентуальних святого Франциска з Асижа.

Що стосується Галицького замку XIV–XVII ст. – пам'ятки архітектури національного значення (ох. № 090018-Н), то нині він потребує термінової реставрації. Не вдалося це зробити ні до 1100-річчя Галича, ні до наступних ювілеїв міста. Правда, виготовлено проектно-кошторисну документацію на ремонтно-реставраційні роботи на пам'ятці. Однак забракло коштів на виготовлення проєктів постачання води, електроенергії та газу, а також на технічні умови, корегування та експертизу проєкту. Крім того, є Робочий проєкт розвитку лісопаркової зони на Замковій горі в Галичі. Сьогодні він, на жаль, уже потребує корегування та повторної експертизи і, звісно, фінансування. Пам'ятка була внесена у Президентську програму «Велика реставрація», але, на превеликий жаль, через воєнні події призупинено всі державні програми.

Ще одне першочергове завдання на шляху до відродження Галича – консервація та музеєфікація фундаменту Успенського собору. Пам'яткоохоронці це добре розуміють і пам'ятають про шкоду, завдану пам'ятці під час двох попередніх «консервацій та музеєфікацій» (Дідух, 2017, с. 16). Перша була завершена 1979 р., а друга розпочата 2003 р. і не закінчена досі. Більше про першу консервацію можна дізнатися зі статті Н. Логвин «Пам'ятка під загрозою» (Логвин, 2005, с. 23). А ось про другу – майже ніхто не говорить і навіть не здогадується. Річ у тім, що, виготовивши 2003 р. «Робочу документацію з консервації та музеєфікації Успенського собору», Національний заповідник «Давній Галич» приступив до її реалізації. Цього ж року було облаштовано водовідведення і приватна фірма «Явір» приступила до музеєфікації... вже музеєфікованого 1979 р. фундаменту, а точніше до обкладання його «калуським пісковиком»! Що з того вийшло – можна сьогодні побачити, побувавши у Крилосі. Не називатиму суми державних коштів, витраченої під час «музеєфікації». Але завдана шкода автентичному фундаменту Успенського собору очевидна (Дідух, 2017, с. 16).

Підсумовуючи, наголошу, що сьогодні перед пам'яткоохоронцями Національного заповідника «Давній Галич», як і, зрештою, перед всією світовою спільнотою, стоїть одне головне завдання – зберегти автентичний фундамент Свято-Успенського собору XII ст. у с. Крилос та історико-культурний ансамбль Крилосьького городища, який творить сам фундамент, каплиця Святого Василя, церква Успіння Пресвятої Богородиці, пам'ятки архітектури національного значення XV ст. і XVI ст., а також Митрополичі палати, пам'ятка архітектури місцевого значення XIX ст. Зрештою, вся Крилосьька гора – це комплекс сакральних споруд (1154–1500), пам'ятка архітектури, археології, історії національного значення, якій Постановою Кабміну від 10.10.2012 р. № 929 присвоєно охоронний номер 090021-Н, і вона перебуває під охороною держави. Зберегти та реставрувати необхідно й інші об'єкти культурної спадщини заповідника, передовсім пам'ятку архітектури національного значення – храм Святого Пантелеймона.

Один із найголовніших, на мою думку, напрямів роботи Національного заповідника «Давній Галич» – популяризація культурної спадщини давнього міста над Дністром у видавничих та електронних проєктах. За 28 років заповідник здобув чималий досвід видання наукової, науково-дослідної та популярної літератури, де мовилося про пам'ятки

культурної спадщини Національного заповідника «Давній Галич». А розпочав діяльність із публікацій наукових і науково-популярних досліджень у місцевих та регіональних засобах масової інформації (ЗМІ). Відтак створив свою газету – «Дністрова хвиля», яка виходила в Галичі 8 років поспіль (з жовтня 1994 р. по червень 2003 р.), бо добре розумів, що співпраця із ЗМІ (пресою, радіо, телебаченням) була епізодичною, безсистемною. А інформаційна підтримка ідеології відродження історичної справедливості щодо стольного в минулому града Галича, на жаль, не витримувала жодної критики. На той час конче необхідно було привернути увагу громадськості не тільки регіону, держави, а й усього світу до Галича, його історії, культури, мистецтва, пам'яток. Цю місію виконав найдалекоглядніший, найоптимальніший і майже самокупний проєкт «Газета “Дністрова хвиля”», засновниками якої стали Національний заповідник «Давній Галич» і Галицька організація Національної спілки журналістів України (Береговський, 2018).

Лише тепер, із висоти часу, можна сповна оцінити той внесок, який зробила за 8 років ця щотижнева газета для висвітлення історії міста, його славного минулого, а також для популяризації культурної спадщини давнього Галича. На сторінках часопису було опубліковано нові дослідження про храм Святого Пантелеймона, церкви Успіння Пресвятої Богородиці та Різдва Христового, Галицький замок, Галичину могилу, Княжу криницю тощо.

Але якщо говорити дуже коротко про видавничі проєкти Національного заповідника «Давній Галич», то нині їхня кількість уже перевершила 130 од.! І дослідження та розповіді про пам'ятки культурної спадщини Галича присутні в кожному з них. Подібне можна сказати і про електронний ресурс – сайт Національного заповідника «Давній Галич», створений ще 2005 р., який не тільки популяризує роботу установи, але і є тим електронним ресурсом, який понад 16 років поспіль ґрунтовно розповідає про пам'ятки культурної спадщини давнього Галича, популяризує їх на всіх континентах світу (Сайт).

Отже, майже за 30 років від часу створення Національного заповідника «Давній Галич» вдалося не тільки зберегти культурну спадщину давнього міста, а й реставрувати та відремонтувати чотири пам'ятки архітектури національного значення (храм Святого Пантелеймона в Шевченковому, церкви Різдва Христового в Галичі й Успіння Пресвятої Богородиці у Крилосі, костел кармелітів із монастирським комплексом у Більшівцях). Заповідник також приступив до реставрації та реабілітації Галицького замку... 2019 р. капітально відремонтовано Музей історії Галича, а 2004 р. – Музей караїмської історії та культури, на черзі – ремонтно-реставраційні роботи в Музей етнографії... За час, що минув від створення заповідника, музеєфіковано літописну Галичину могилу та Княжу криницю тощо. Звісно, при належному фінансуванні можна було би зробити набагато більше.

Гасло Заповідника нині звучить так: «Виявлення, дослідження, збереження, реставрація та популяризація культурної спадщини давнього Галича». Керуючись ним, він не тільки зберігає та реставрує пам'ятки, а й виявляє, досліджує та вносить до Державного реєстру нерухомих пам'яток України, а ще – популяризує і тим самим відроджує історичну справедливість щодо стольного в минулому града Галича, міста, яке свого часу понад 100 років було столицею могутньої Галицько-Волинської держави.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

Береговський, О. (голов. ред.). (2018). *«Давній Галич», національний заповідник. Каталог видань Національного заповідника «Давній Галич» 1995–2017*. Галич.

Дідух, В. (2004). Популяризувати історію Давнього Галича – головне завдання інформаційно-видавничого відділу. *Збереження та використання культурної спадщини України: проблеми та перспективи: матеріали Міжнародної ювілейної конференції. (Галич, 4–6 листопада 2004 р.)*. Галич, 52–56.

Дідух, В. (2017). Камінь спотикання на автентичному фундаменті Успенського собору в Крилосі. *Галичина, 1*, 1–16.

ЗУ-1: Закон України «Про охорону археологічної спадщини» від 18.03.2004 р. № 1626-IV. *Верховна рада України*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1626-15/ed20110205>

ЗУ-2: Закон України «Про охорону культурної спадщини» від 08.06.2000 р. № 1805-III. *Верховна рада України*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14>

ЗУ-3: Закон України «Про музеї та музейну справу» від 29.06.1995 р. № 249/95. *Верховна рада України*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249/95-%D0%B2%D1%80#Text>

Клюба, Я. (2004). Сучасний стан та проблеми охорони культурної спадщини Національного заповідника «Давній Галич». *Збереження та використання культурної спадщини України: проблеми та перспективи: матеріали Міжнародної ювілейної конференції. (Галич, 4–6 листопада 2004 р.)*. Галич.

Конституція України. (№ 254к/96 від 28.06.1996). *Верховна рада України*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-D0%B2%D1%80#Text>

Логвин, Н. (2005). Пам'ятка під загрозою. *Успенський собор Галича. Минуле і сучасність. Матеріали науково-практичної конференції. (Галич, 14 жовтня 2005 р.)*. Галич, 21–24.

Наказ-1: Наказ Міністерства культури України «Про занесення об'єктів культурної спадщини до Державного реєстру нерухомих пам'яток України: Із змінами і доповненнями, внесеними наказом Міністерства культури України від 17.01.2015 р. № 11». <https://ips.ligazakon.net/document/MUS23367>

Наказ-2: Наказ Міністерства культури і туризму України «Про затвердження Порядку видачі свідоцтва про реєстрацію об'єкта культурної спадщини як пам'ятки» від 05.12.2005 р. № 900. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1533-05>

Наказ-3: Наказ Міністерства культури і туризму України «Про затвердження складу експертної ради з розгляду питань занесення об'єктів культурної спадщини до Державного реєстру нерухомих пам'яток України» від 15.08.2005 р. № 564. <https://studfile.net/preview/5605442/>

Охоронний договір. (№772/10-2/61-18 від 10.07.2018). *Відділ охорони культурної спадщини*. Папка № 5.

Постанова № 81: Постанова Кабінету Міністрів України «Про державний історико-культурний заповідник у м. Галичі Івано-Франківської області» від 08.02.1994 р. № 81. http://mincult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=245028074&cat_id=244905579

Постанова № 878: Постанова Кабінету Міністрів «Про затвердження Списку історичних населених місць України» від 26.07.2001 р. № 878. http://mincult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=245028074&cat_id=244905579

Указ Президента України «Про національні заклади культури» від 11.10.1994 р. № 567/94. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/587/94#Text>

Ризька Хартія про автентичність та історичну реконструкцію культурної спадщини від 24.10.2000 р. *Пам'ятки України*, 4, 74–75.

Сайт Національного заповідника «Давній Галич». <http://davniyhalych.com.ua/>

REFERENCES

Berehovskiy, O. (Ed.). (2018) *«Davniy Halych», natsionalnyi zapovidnyk. Katalog vydan Natsionalnoho zapovidnyka «Davniy Halych» 1995–2017*. Halych (in Ukrainian).

Didukh, V. (2004). Populiaryzuvaty istoriiu Davnoho Halycha – holovne zavdannia informatsiino-vydavnychoho viddilu. *Zberezhennia ta vykorystannia kulturnoi spadshchyny Ukrainy: problemy ta perspektyvy: materialy Mizhnarodnoi yuvileinoi konferentsii. (Halych, 4–6 lystopada 2004 r.)*. Halych, 52–56 (in Ukrainian).

Didukh, V. (2017). Kamin spotykanntia na avtentychnomu fundamenti Uspenskoho soboru v Krylosi. *Halychyna, 1*, 1–16 (in Ukrainian).

Zakon Ukrainy «Pro okhoronu arkeolohichnoi spadshchyny» vid 18.03.2004 r. № 1626-IV. *Verkhovna rada Ukrainy*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1626-15/ed20110205> (in Ukrainian).

Zakon Ukrainy «Pro okhoronu kulturnoi spadshchyny» vid 08.06.2000 r. № 1805-III. *Verkhovna rada Ukrainy*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14> (in Ukrainian).

Zakon Ukrainy «Pro muzei ta muzeinu spravu» vid 29.06.1995 r. № 249/95. *Verkhovna rada Ukrainy*. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249/95-%D0%B2%D1%80#Text_ (in Ukrainian).

Kliuba, Ya. (2004). Suchasnyi stan ta problemy okhorony kulturnoi spadshchyny Natsionalnoho zapovidnyka «Davniy Halych». *Zberezhennia ta vykorystannia kulturnoi spadshchyny Ukrainy: problemy ta perspektyvy: materialy Mizhnarodnoi yuvileinoi konferentsii. (Halych, 4–6 lystopada 2004 r.)*. Halych (in Ukrainian).

Konstytutsiia Ukrainy. (№ 254k/96 vid 28.06.1996). *Verkhovna rada Ukrainy*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-D0%B2%D1%80#.Text> (in Ukrainian).

Lohvyn, N. (2005). Pamiatka pid zahrozoiu. Uspenskyi sobor Halycha. Mynule i suchasnist. *Materialy naukovo-praktychnoi konferentsii. (Halych, 14 zhovtnia 2005 r.)*. Halych, 21–24 (in Ukrainian).

Nakaz Ministerstva kultury Ukrainy «Pro zanesennia obektiv kulturnoi spadshchyny do Derzhavnoho reiestru nerukhomykh pamiatok Ukrainy: Iz zminamy i dopovnenniamy, vnesenymy nakazom Ministerstva kultury Ukrainy vid 17.01.2015 r. № 11». <https://ips.ligazakon.net/document/MUS23367> (in Ukrainian).

Nakaz Ministerstva kultury i turyzmu Ukrainy «Pro zatverdzhennia Poriadku vydachi svidotstva pro reiestratsiiu obiekta kulturnoi spadshchyny yak pamiatky» vid 05.12.2005 r. № 900. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1533-05> (in Ukrainian).

Nakaz Ministerstva kultury i turyzmu Ukrainy «Pro zatverdzhennia skladu ekspertnoi rady z rozghliadu pytan zanesennia obektiv kulturnoi spadshchyny do Derzhavnoho reiestru nerukhomykh pamiatok Ukrainy» vid 15.08.2005 r. № 564 <https://studfile.net/preview/5605442/> (in Ukrainian).

Okhoronnyi dohovir. (№772/10-2/61-18 vid 10.07.2018). *Viddil okhorony kulturnoi spadshchyny*. Papka № 5 (in Ukrainian).

Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro derzhavnyi istoryko-kulturnyi zapovidnyk u m. Halychi Ivano-Frankivskoi oblasti» vid 08.02.1994 r. № 81. http://mincult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=245028074&cat_id=244905579 (in Ukrainian).

Postanova Kabinetu Ministriv «Pro zatverdzhennia Spysku istorychnykh naselenykh mistis Ukrainy» vid 26.07.2001 r. № 878. http://mincult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=245028074&cat_id=244905579 (in Ukrainian).

Ukaz Prezydenta Ukrainy «Pro natsionalni zaklady kultury» vid 11.10.1994 r. № 567/94. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/587/94#Text> (in Ukrainian).

Ryzka Khartiia pro avtentychnist ta istorychnu rekonstruktsiiu kulturnoi spadshchyny vid 24.10.2000 r. *Pamiatky Ukrainy*, 4, 74–75 (in Ukrainian).

Sait Natsionalnoho zapovidnyka «Davniy Halych». <http://davniyhalych.com.ua/> (in Ukrainian).

Ruslana MATSALAK

*Head of the Cultural Heritage Protection Department
of the Davniy Halych National Reserve*

ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-6460-6287>

e-mail: ruslanamazalak@gmail.com

EXPERIENCE OF MONUMENT PROTECTION ACTIVITIES OF DAVNIY HALYCH NATIONAL RESERVE

The monument protection activity of the National Reserve «Davniy Halych» was analyzed and recommendations were made to improve state regulation in the field of cultural heritage protection of Ukraine in general and the National Reserve «Davniy Halych» in particular. The current situation in the field of cultural heritage protection in Ukraine and the National Reserve «Davniy Halych» is characterized. Based on the analysis of existing programs focused on the preservation and protection of cultural heritage, a number of problems typical for the National Reserve «Davniy Halych» in this area have been identified: insufficient state funding; dispersion of legal norms related to the field of cultural heritage, low awareness of owners about their obligations, insufficient sanctions for violation of norms; the absence or obsolescence of protective documentation for a large share of cultural heritage objects; lack of information about the owners or balance-keepers of part of the monuments; unfavorable investment climate. It was determined that a major drawback that affects the quality of the management of the cultural heritage of ancient Halych is the lack of a full accounting of cultural monuments.

The factors that will contribute to the improvement of state regulation in the field of cultural property protection are highlighted. It has been established that today the main task for the preservationists of the National Reserve «Davniy Halych», as well as, ultimately, the entire world community, is to preserve the authentic foundation of the Assumption Cathedral of the 12th century. in the village Krylos and the historical and cultural ensemble of the Krylos settlement, which forms the very foundation, the chapel of St. Basil, the Church of the Assumption of the Holy Virgin, an architectural monument of national significance of the 15th century and the 16th century, as well as the Metropolitan Chambers, architectural monuments of local significance of the 19th century and architectural monuments of national importance – the Church of Saint Panteleimon.

Keywords: National Reserve «Davniy Halych», cultural heritage, preservation of cultural heritage, state regulation; protection of cultural heritage.